

A 18. Nemzetközi Névtudományi Kongresszusról

A névtudomány életében mind a hazai mind pedig a nemzetközi kongresszusok igen jelentős események, hiszen kapcsolatteremtésen kívül áttekintést nyújtanak a legfrissebb kutatási eredményekről, és újabb tervek megvalósítására ösztönöznek.

Németország egyik legfiatalabb egyeteme és egyúttal legrégebb városa, Trier vállalta 1993. április 12–17. között a nagy hagyományú világkongresszus megrendezését. A névtudományi világkongresszusok történetében így Németország harmadik alkalommal látta vendégül a világ 43 országából összesereglett 397 névkutatót. Ausztrália kivételével valamennyi földrész képviseltette magát ezen a világtalálkozón. A résztvevő országok földrészenként a következők voltak:

Afrika: Dél-Afrikai Köztársaság, Marokkó, Uganda.

Amerika: Amerikai Egyesült államok, Brazília, Kanada, Mexikó.

Ázsia: Dél-Korea, Izrael, Japán, Kína.

Európa: Albánia, Ausztria, Azerbajdzsán, Belgium, Bulgária, Csehország, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Írország, Izland, Jugoszlávia, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Moldávia, Nagy-Britannia, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna.

A kongresszuson 10 szekcióban 291 20 perces előadás hangzott el, majd az előadásokat hozzászólások és viták követték. További vitákra nyújtottak lehetőséget az egyes szekciók munkáját összefoglaló és értékelő kerekasztal-beszélgetések. Ezen beszélgetésekre a 2., 3., 4., 6., 7. munkabizottságokban került sor. Az egyes szekciók munkáját a kongresszus utolsó napján rendezett ülésszerűen a szekciók vezetői külön is értékelték.

A rendező egyetem azt a célt tűzte ki, hogy ez a világkongresszus a családnévkutatás problémáit vitassa meg, és néhány témakörben különböző nemzetek kutatóinak együttműködésére lehetőséget teremtsen. A Nemzetközi Névtudományi Bizottság (ICOS) a Trieri Egyetemet kérte fel korábban arra, hogy irányítsa és szervezze „A román nyelvek személyneveinek történeti szótára” című kiadvány elkészítésének munkáit, melyben számos nemzet neves kutatója vesz részt. A Német Kutatási Munkaközösség, Rheinland Pfalz tartomány valamint az ICOS biztosította a megrendezéshez szükséges anyagi eszközöket. Dieter Kremer, a Trieri Egyetem Romanisztikai Tanszékének tanára volt a kongressz-

szus felelős vezetője, a rendezvény feletti védnökséget pedig Rudolf Scharping, Rheinland Pfalz tartomány miniszterelnöke vállalta. A 18. kongresszus munkabizottságaiban a következő témakörök részletes megbeszélésére került sor.

Az 1. szekció eredetileg a személynevek terminológiai kérdései téma megvitátását (beleértve a tudománytörténeti terminológiákat is) tűzte ki célul. E kérdéskör mellett a következő szempontok szóltak:

Az átgondolt és egységes terminológia használata segítene a nemzetközi kutatásokban. A személynév-terminológiák indokolásánál egy-egy nyelvterületen legalább két szempontot vesznek figyelembe a kutatók. 1. a nemzeti és regionális személynévállomány eltérését. 2. a nemzeti kutatási hagyományok eltérő fejlődését.

A névképzés, névadás és névhasználat területén fontos lenne a terminológiai kérdések tisztázása, mivel így lehetővé válna más tulajdonnév-kategóriákkal szemben a személynév-kategóriák könnyebb meghatározása, valamint célserű osztályozása.

A személynevek osztályozásánál a kutatók különböző szempontokat vesznek figyelembe (pl. etimológiai, stilisztikai szempontok, mondattani, függőségi viszonyok stb.) és a kutatásban ezeket a kritériumokat egymástól nem választják el élesen, ami néha terminológiai ellentmondásokhoz vezethet. Ebben a témakörben igen kevés kutató szándékozott előadást tartani, így a rendezők kénytelenek voltak a szekciót átszervezni, és „Névetimológia–névtörténet” címen újabb témakört kiírni. A szekcióban 24 előadás hangzott el.

2. szekció: Ebben a munkabizottságban 60 előadásra került sor, és a szervezők úgy döntöttek, hogy egy „A” és egy „B” al-munkabizottságot hoznak létre. Az „A” albizottságban általános névelméleti problémákat vitattak meg, és választ kerestek néhány olyan alapvető kérdésre mint pl.: Hogyan alakul ki és hogyan működik a tulajdonnévrendszer? Hogyan lehet a tulajdonnévrendszert és a köznévréndszert egymással összehasonlítani? Milyen rendszert képző és rendszert hordozó vonásai vannak a tulajdonneveknek? stb. A „B” alszekció konkrét nyelvek tulajdonnévrendszereit elemezte. Az itt elhangzott előadások nyelvcsoportok, érintkező nyelvek, kultúrkörök, kultúrterületek, társadalmi rétegek és történelmi korszakok tulajdonnévrendszereivel foglalkoztak.

A 3. szekció 41 referátumán névszociológiai kérdésekről halhattunk. Az előadók a személynévadás, használat és társadalmi struktúra egymásrahatását elemezték különböző kultúrákban és népeknél. A munkabizottság magyar résztvevője LAKATOS ERIKA, az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa volt, aki „Personal names in the phrases and proverbs of the new Hungarian Dialect Dictionary” címen sikeres előadást tartott.

A 4. munkabizottság azt a célt tűzte maga elé, hogy különböző nyelvekben a helynevek és a személynevek kapcsolatát tárja fel. A szekcióban 47 előadást tartottak. Eredetileg a munkabizottságnak két magyar résztvevője is lett volna. KÁLNÁSI ÁRPÁD, a KLTE oktatója „Personennamen in ungarischen Ortsnamen” című érdekesnek ígérkező előadását sajnos nem tudta megtartani.

A másik magyar résztvevő VINCZE LÁSZLÓ, a budapesti József Attila Gimnázium tanára volt, aki „Personennamen und andere Eigennamen in den städtischen Straßennamen aus dem Mittelalter in Ungarn” című referátumát adta elő.

Az 5. munkabizottság a névtan és a lexikográfia viszonyát vizsgálta. A névtan és a lexikográfia között – főleg több névtani munka szótári jellege miatt – vannak érintkezési pontok. A lexikográfia és vele együtt a lexilógia néhány vonatkozásban viszont – pl. a tulajdonnevek feldolgozása kérdésében – a névtannal szembenáll. Ezzel kapcsolatban a következő kérdésekre próbáltak választ keresni: Hol vannak az érintkezési pontok a névtan és a lexikográfia között? Milyen kapcsolat állt fenn közöttük régebben? Milyen fejlődési lehetőségek várhatók a jövőben? Ebben a témakörben összesen 17 referátumot hallhattunk.

A 6. szekciót azzal a céllal hozták létre, hogy a történészek és a névkutatók közti párbeszédet elősegítse. A szekció munkájának központi kérdése volt, hogy a különböző tudományágak hogyan járulnak hozzá és milyen módszerekkel a névadás globális kutatásához. A névkutatók és történészek közös kutatásai a jövőben elvezethetnek a kultúrkörök együttes elemzéséhez. Ez a témakör 9 előadó referátumában szerepelt.

A 7. szekció előadásai áttekintést nyújtottak az irodalmi névadási kutatások jelenlegi állásáról. Az előadók foglalkoztak az újabb fikcióelméletekkel, a névjáték, a névrajtvény, az irodalmi nevek osztályozásának és értelmezésének kérdéseivel, valamint egy-egy korszakra, vagy szerzőre jellemző névadási jegyekkel. A 7. szekcióban 27 előadó tartott felolvasást.

A 8. szekció érdeklődése azon köznévi lexémák felé irányult, amelyek tulajdonnévi alapon képződtek morfológiai változással vagy morfológiai változás nélkül pl. francia *Poubelle* > *poubelle*; *Napoléon* > *napoléonien*. Figyelembe vették a népnévi megjelöléseket, valamint a személyek csoportjainak neveit is pl. francia *Haïtien* > *haïtien*; *Stéphanois* > *stéphanois*. Ebben a témakörben 26 igen érdekes előadást tartottak, melyek a tulajdonnévből köznévre való átmenet hangtani, morfológiai, szemantikai, stilisztikai, szintaktikai, szövegtani és más vonatkozásait taglalták. A szekcióban VITÁNYI-FERENCZI BORBÁLA, az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa „Noms propres écrits avec minuscule” címen tartott előadást.

9. szekció: A szociolingvisztikai és a pragmalingvisztikai irányultságú névkutatás hívta fel a figyelmet a névgyakorlat és a névjog közti összefüggésre és a különbségre. A 18. Nemzetközi Névtudományi Kongresszus nyújtott első ízben lehetőséget arra, hogy ezzel a témával foglalkozzanak a szakemberek, és mindkét tudományág képviselői között elkezdődjön a párbeszéd. A szekció 16 előadása megpróbált áttekintést nyújtani a témakör perspektíváiról és jelenlegi helyzetéről. BÍRÓ ÁGNES-nek, az MTA Nyelvtudományi Intézete munkatársának „Personennamenrecht und gesellschaftliche Personennamenpraxis in Ungarn” című előadása elmaradt, így a szekciónak egyetlen magyar előadója volt, SZABÓ T. ÁDÁM a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem kutatója

„Namenrecht in Klausenburg, in Kolozsvár und in Cluj bzw. in Cluj-Napoca” című gondolatébresztő referátuma élénk vitát váltott ki a szakemberek körében.

10. szekció: Ennek a szekciónak az volt a célja, hogy fórumot hozzon létre, melyen a névkutatók a szakközönséget kisebb és nagyobb terveikről tájékoztathatták, és lehetőség nyílt arra hogy a szakemberekkel részkérdéseket vitathassanak meg. Alkalmanként tapasztalható ugyanis, hogy kellő információk hiányában párhuzamos tervek valósulnak meg. Összesen 24 kutató avatott be bennünket jövőendő terveibe.

A kongresszus dokumentumait – előadások, kerekasztal-beszélgetések, viták, hozzászólások stb. – a tübingeni Max Niemeyer kiadó a „Patronymica Romanica” sorozatban jelenteti meg. A kongresszus ideje alatt a résztvevő országok szakembereinek publikációiból kiállítás nyílt. Igen hasznos volt a névtudományi folyóiratok kiadóinak és szerkesztőinek találkozója is. Elhatározták, hogy az elkövetkező kongresszusokon is találkozni fognak, és kicserélik tapasztalataikat. A kongresszus utolsó napján az ICOS határozatot hozott az 1996-os Nemzetközi Névtudományi Kongresszus megrendezésének helyéről. A 19. Nemzetközi Névtudományi Kongresszust 1996-ban a skóciai Aberdeen város egyetemén rendezik meg. Német barátaink a résztvevőknek igen gazdag keretprogramot állítottak össze. E rövid áttekintésből is látható, hogy a magyar kutatók több munkabizottságban is szerepeltek, és előadásaikkal elismerést vívtak ki a rangos nemzetközi fórumon. Jó lenne, ha a következő nemzetközi kongresszusoknak több magyar résztvevője lehetne, és mi is intenzívebben bekapcsolódhatnánk számos nagy nemzetközi terv megvalósításába.

VINCZE LÁSZLÓ

Az autók neve képezi a kocsik lelkét

Manfred Gotta, a 45 éves frankfurti reklámszakember szerint egy új kocsitípus nevének bevezetése a nemzetközi piacon legalább 150 000 márkába kerül. Neki köszönheti nevét az *Opel Vectra*, a *Mazda Xedos*, a *Renault Twingo* és a *VW Corrado*. Három évig tartott, amíg Gotta a rendelés elnyerésétől a jogi végzésig „megszülte” a Mazda Új típusának, a *Xedos*nak a nevét. Közben sok időt töltött el a japán gyárban, hogy kitudakolja, milyen is legyen a név: legyen hagyományos vagy inkább modern? Számítógépprogramok többnyire használhatatlan szótöredékeket dobnak ki, s néha elég egy-egy közbeiktatott betű, hogy egy különösen eredeti név szülessen az eddig értelmetlen töredékekből. Hatvan-hetven név kerül a szűk választékba, amely fölött laikusok és szakemberek vitáznak, majd a nevet „kiviszik” mindazon orszá-